

Complexnummer: 499040

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Buitenstvallaat

Aantal complexonderdelen

2

Monumentnummers van complexonderdelen

499043, 499049

Woonplaats

Drachten

Gemeente

Smallingerland

Provincie

Friesland

Hoofdadres van hoofdobject

Buitenstvallaat 4, 9204 WX Drachten

Complexomschrijving

Inleiding

Een COMPLEX bestaande uit de SLUIS (zgn. Sluis I) gebouwd in 1893 en hersteld in 1935 en het SLUISWACHTERSHUIS uit 1893. De waterloop heeft het karakter van trekvaart behouden door de aanwezigheid van een jaagpad op de zuidelijke oever. De vaart mondt uit in de Oude Drait en vormde het zgn. eerste pand van de Drachtster Compagnonsvaart. In dit kanaal, dat tussen het vm. Buurtsterverlaat en Frieschepalen is gedempt, lagen vijf schutsluizen, waarvan geen enkele andere bewaard is gebleven.

Eerder lag ter plaatse van het Buitenstverlaat een sluis uit 1642. Aanvankelijk hadden de gemeenten Smallingerland, Opsterland en Ooststellingwerf de Compagnonsvaart grotendeels in eigendom en beheer. Om te komen tot de voltooiing van het net van waterwegen heeft de provincie de waterloop overgenomen. De nieuwe aanleg van sluis en woning in 1893 in opdracht van de Provinciale Waterstaat Friesland met het Hoendiep in Groningen via de Wilpster Hoofdvaart - Jonkersvaart - Leekster Hoofddiep en de Drentse Hoofdvaart in Drenthe via het Veenhuizer Kanaal. Bij het complex hoort ook een smalle ijzeren ophaalbrug over de sluiscolk, die in 1935 werd vervangen door de huidige brug met gelijke maatvoering: deze brug valt buiten bescherming wegens ondergeschikt belang. De op het perceel van de sluiswachterswoning gelegen werkplaats, garage en aangebouwde bijkeuken vallen buiten de bescherming vanwege ondergeschikt belang en te geringe ouderdom.

Waardering

Het complex bestaande uit sluis en sluiswachtershuis uit 1893 is van algemeen cultuurhistorisch belang:

- als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische ontwikkeling van Drachten, die samenhangt met de turfvaart sedert de 17de eeuw,
- als bijzondere uitdrukking van de waterstaatkundige ontwikkeling, die samenhangt met de verbetering van het net van waterwegen in Zuidoost Friesland met Drenthe en Groningen,
- als waterstaatkundig complex in de Drachtster Compagnonsvaart dat bewaard is gebleven,
- als karakteristieke, gestandaardiseerde typologische eenheid van sluis en sluiswachterswoning,
- vanwege de redelijke mate van gaafheid van de samenstellende onderdelen van het complex,
- vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de Drait aan de monding van de trekvaart de Drachtstervaart,
- vanwege de hoge mate van visuele gaafheid,
- vanwege de hoge mate van zeldzaamheid, als enig overgebleven sluis in dit kanaal.

Monumentnummer*: 499043

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 21 januari 1997
Kadaster deel/nr: 82666/46

Complexnummer

499040

Complexnaam

Buitenstvallaat

Woonplaats*

Drachten

Gemeente*

Smallingerland

Provincie*

Friesland

Straat*

Buitenstvallaat

Nr*

4

Toev.*

Postcode*

9204 WX

Woonplaats*

Drachten

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Drachten

Sectie*

D

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

403

Rijksmonumentomschrijving**

Inleiding

Het SLUISWACHERSHUIS, of verlaatmeesterswoning, is in 1893 gebouwd in opdracht en naar standaardontwerp van de Provinciale Waterstaatsdienst door de aannemer O.M. Meek uit Donkerbroek. De woning staat georiënteerd op de sluis: de voorgevel van de vorensprong staat direct aan het vm. jaagpad (thans verbreed) dat de woning scheidt van de sluis (zgn. Sluis I) in de Drachtstervaart. Aan de achterzijde ligt een ruime tuin.

Wegens te geringe architectonische waarde en geringe ouderdom vallen buiten de bescherming van rijkswege: een aan de achterzijde van de woning rond 1950 aangebouwde bijkeuken van bakstenen onder zadeldak en de vm. werkplaats.

Omschrijving

De plattegrond van de dienstwoning is winkelhaakvormig. De woning bestaat uit één bouwlaag onder een samengesteld zadel-schilddak. Het pand is voornamelijk opgetrokken in roodbruine bakstenen. De plint is beraapt met portlandcement en met donkergroene verf zijn banden aangeduid ter hoogte van de onder-, wissel- en bovendorpel van de raamvensters en als imitatiespeklagen in de geveltop; bovendien is deze verf toegepast als verlevendiging op de imitatiesluitsteen en op de liggende koppenlaag boven de segmentboog.

Het samengestelde zadel-schilddak met ruim overstek is belegd met gesmoorde gegolfde Friese pannen. Op het rechter dakschild is een gemetselde schoorsteen. De windveer van de topgevel is voorzien van een sierlijst; de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gootlijsten zijn thans vlak. Op de hoeken van de omgaande gootlijsten zijn eenvoudige hangende decoratiesaangebracht en merendeels bewaard gebleven. Op de hoeken van de nok zijn houten afdekkingen over de koningsstijlen geplaatst; die op de topgevel sluit een sierspant af en is bekroond met een windvaan.

Bijna alle vensters in de voor- en zijgevels hebben een natuurstenen lekdorpel en zijn afgesloten door een segmentboog met een trommelveld bestaande uit siermetselwerk van gele baksteentjes; het smalle venster in de linkerzijgevel wordt afgesloten door een rollaag. De ramen van de voorgevels bevatten zesruitsvensters met buitenluiken, de ramen van de zijgevels bevatten drieruitsvensters. De voordeur is vernieuwd; het bovenlicht bevat resten van een geschilderd imitatie glas-in-loodraam. In de geveltop is een nieuw tweelichtsvenster aangebracht.

Waardering

De sluiswachterswoning uit 1893 is van cultuurhistorisch en typologisch belang:

- als essentieel onderdeel van het waterstaatkundig complex in de Drachtster Compagnonsvaart dat bewaard is gebleven,
- als typologisch voorbeeld van de gestandaardiseerde dienstwoning van de Provinciale Waterstaat,
- vanwege de redelijke mate van gaafheid van het exterieur van de dienstwoning,
- vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de sluis in de Drachtstervaart,
- vanwege de hoge mate van visuele gaafheid,
- vanwege de redelijke mate van zeldzaamheid, als sluiswachterswoning langs de Drachtster Compagnonsvaart.

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Dienstwoning(K)

Functie

Monumentnummer*: 499049

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 21 januari 1997
Kadaster deel/nr: 82666/7

Monumentnaam**

Buitenstvallaat

Complexnummer

499040

Complexnaam

Buitenstvallaat

Woonplaats*

Drachten

Gemeente*

Smallingerland

Provincie*

Friesland

Straat*

Buitenstvallaat

Nr*

4

Toev.*

Postcode*

9204 WX

Woonplaats*

Drachten

Situering

Tegenover

Locatie

Kadastrale gemeente*

Drachten

Sectie*

D

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

4

Drachten

D

402

Drachten

A

13577

Drachten

A

1868

Rijksmonumentomschrijving**

Inleiding

De SCHUTSLUIS, vh. aangeduid als Sluis I, werd gebouwd in 1893 en ligt nabij de uitmonding van de Drachtstervaart in de Drait. Het werk werd uitgevoerd door de aannemer O.M. Meek uit Donkerbroek, in opdracht van de Provinciale Waterstaatsdienst. De walmuur 'beneden' de sluis werd in 1899 verlengd met een houten walbeschoeiing. In 1935 werd de sluis opnieuw hersteld door de aannemers H. en W. Visser te Lemmer. In de vijftiger jaren werd de sluis opnieuw gewijzigd door onder meer het plaatsen van een gemaalrichting op een sluishoofd. Buiten de bescherming van rijkswege valt de smalle ijzeren ophaalbrug uit ca 1935 over de sluiscolk, wegens ondergeschikt belang.

Omschrijving

De vloer van de sluis bestaat uit gewapend beton. De sluiswanden zijn opgemetseld uit klinkers en voorzien van pantserbetonnen afdekkingen met ijzeren hoekprofielen en pantserbetonnen hoekverstevingen van de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

sluishoofden. Op een der sluishoofden staat een rinket en op de sluisdeuren staan windwerkkasten, ten behoeve van het waterlossen zonder te schutten. De sluisdeuren bestaan uit een raamwerk van geklonken balkijzer met een bekleding van plaatijzer. Op de walkanten is een klinkerbestrating waarin ijzeren bolders zijn ingegraven.

Waardering

De sluis van het Buitenstvallaat uit 1893 is van cultuurhistorisch belang:

- als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische ontwikkeling van Drachten, die samenhangt met de turfvaart sedert de 17de eeuw,
- als bijzondere uitdrukking van de waterstaatkundige ontwikkeling, die samenhangt met de in 1876 tot stand gekomen verbetering van het net van waterwegen in Zuidoost Friesland met Drenthe en Groningen,
- vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de Drait aan de monding van de trekvaart, de Drachtster Vaart, - vanwege de hoge mate van visuele gaafheid in samenhang met de sluiswachterswoning,
- vanwege de hoge mate van zeldzaamheid, als enig overgebleven sluis in dit kanaal.

Hoofdcategorie

Weg- en waterbouwkundige werken

Subcategorie

Waterkering en -doorlaat

Functie

Schutsluis